

INTERVJU Dobitnica najvažnije talijanske književne nagrade Strega o problematiki migranata

...krize, katoličkim ekstremistima i tradicionalistima koji su stigmatizirali njezin novi roman

G. Melania Mazzucco

to Italija može ponuditi onome tko je izgubio zdravlje, dostojanstvo, nadu? Tko je silovan, zlostavljan, štavan? Kakav smo narod postali mi Talijani, nekadašnji bosonogi odrpanci koje su u Francuskoj i D-u zvali 'europski Kinezi' i 'bijeli crnci'? Te teme me okupiraju

U Africi, kontinentu s kojeg danas potječe najveći dio tražitelja azila u Italiji, demokracija je apstraktan pojam

Razgovarala: RUIZICA AŠČIĆ

Negdje u vrijeme kad joj je izišla knjiga u Hrvatskoj, jedna od najvažnijih talijanskih spisateljica, Melania G. Mazzucco (1956.), dobitnica Strega, nastupila je na Festivalu europske kratke priče u Zagrebu. Njezina knjiga "Ja sam s tobom" - Brigitina priča - fantastično je napisano dokumentarističko štivo o problematiki migrantske krize, objavljeno u nakladi Oceanmore, u prijevodu Ane Badurine. U fokusu je medicinska sestra Brigitte Zebe koja u političkoj čistki u Kon- gu biva protjerana iz zemlje, jedva spasivši živu glavu. Tjednima po najvećoj hladnoći napokon ne pronade utočište u Astalliju, centru za pomoć migrantima. No njezina borba, unatoč tome što više nije izložena na priču je jedna od mnogih, a pokazuje pravo, ružno lice izbjeglištva.

Express: Vaša knjiga o Brigitte Zebe istodobno je dirljiva i uznemirujuća, no također pokazuje lijepo lice humanosti, osobito u kontekstu posvećenih socijalnih radnika, svećenika, časnih sestara... Zašto ste, među tolikim pričama, odlučili ispričati priču Brigitte Zebe? Što vas je privuklo njoj? Brigitte, za razliku od mnogih migranata koji dolaze u Europu u potrazi za ekonomskom stabilnošću, bježi iz rodnog Konga iz političkih razloga. Ona je obrazovana žena koja je imala stabilan posao i život u Africi prije dolaska u Italiju. Njezina priča se doima nešto drugačijom, no ipak, sve migrantske priče vjerojatno su vrlo individualne. Prije nego što sam izabrala Brigitte i prije

nego što je ona izabrala mene, pregledala sam stotine kartona tražitelja azila pri centru Astali. Važno je napomenuti da svi izjavljuju kako su ih u njihovoj zemlji zlostavljali i unajmavali vojska, policija, paravojska, političari, različite frakcije i tako dalje. Nitko ne kuca na vrata Europe govoreći: 'Šromasan sam, tražim posao kako bih sebi i svojoj obitelji osigurao bolje sutra, pružite mi šansu'. To je i strategija. Ali u najvećem dijelu slučajeva ti su progono stvami. U Africi, kontinentu s kojeg danas potječe najveći dio tražitelja azila u Italiji, demokracija je apstraktan pojam, nasilje je svakodnevno. Među brojnim slučajevima, Brigitin iskače kao reprezentativan jer izvrće brojne klišeje. Prvi od kojih je da je migrant biće lišeno svega, pa tako i prošlosti. Brigitte ima prošlost i svoj život, svatko ih ima.

Express: Dobili ste nagrade Strega i Bagutta, a iza sebe imate i deset knjiga. Kako je u Italiji odjeknula vaša knjiga o Brigitte Zebe? Što ste željeli postići?

Knjige i romane pišem kako bih shvatila svijet (prošlost kao i sadašnjost, a možda i budućnost). Italiju i Europu u proteklih je deset godina zahvatio epohalan fenomen, a meni se učinilo da nitko nije dobro shvatio njegov doseg. Uvijek sam se bavila emigracijom i imigracijom, bilo kao spisateljica (primjerice, u obiteljskom romanu 'Vita'), bilo kao esejistica i nastavnica. Cijelom sam svijetu ispriopovijedala priču o talijanskim emigrantima. U romanu 'Ja sam s tobom' htjela sam ispriopovijedati što se događa jednoj od stotina tisuća tražitelja i tražitelja azila - a poslije izbjeglica u slučaju da im se odobri zahtjev - koji dod u Italiju. Koju nisu izabrali kao destinaciju nego su se zapravo zatekli među nama, ograničeni ispravama, zakonima (Dubliski sporazum) i vjerom (Bog/Alah me doveo u Italiju, pa ću tu i ostati). Čim kroć Italiju, njihova priča postaje naša. Zatim govorim toliko o putu (poput većine koje se bave tom temom), nego o onome što slijedi. Što Italija može ponuditi onome tko je izgubio zdravlje, dostojanstvo, Tko je silovan, zlostavljan, uništavari put oporavka možemo jamčiti? Kak narod postali mi, nekadašnji bosonog panci koje su u Francuskoj i SAD-u 'europski Kinezi' i 'bijeli crnci'? Za tako dugo živjela s Brigitte i napisanu priču. Knjiga je strašno potresna jer im je ponudila mogućnost da život na margini, vrlo težak, očaj da upoznaju složen svijet udruženonalaca koji rade u useljeničkim - laike, katolike, anarhiste, pripadnicima i klasnih skupina koji drugaćiju budućnost.

Migranti mi govore kako bi bilo bolje da smo ih ostavili da se utope nego ih pustili da životare na margini

Express: Postoji odlomak u vašoj knjizi o katoličkim ekstremistima i tradicionalistima koji su stigmatizirali vaš roman 'Ja sam s tobom' ('Sei come sei') kao 'ornografski i optužili vas za propagiranje homoseksualnosti. Nešto slično događa i u Hrvatskoj, sa suvremenim scima, koje optužuju za opscenost. Ijavili ste da vas je najviše povrijedilo što vaši prijatelji nisu reagirali na tužbe. Osjećate li kako se ovaj plitki mjerni moral oteo kontroli? Kako se ti s time?

come sei' ('Takav si kakav si') njezan man o značenju očinstva i roditeljstva. Možda provokativan jer je u Italiji i ne mogu govoriti o djevojkici koja ima oca, ali ja nikad nisam pisala pomirni priče. A osobito volim osvjetljavati na područja bitka i postojanja prije što ih pregazi medijska halabuka. To je nova tema, kako u prozi, tako i u diskursu. No nedugo nakon što je objavljena, u Parlamentu se počelo razmišljati o mogućnosti pravnog prijava istospolnih brakova ili zajednica thodi pravnom priznavanju djece u istospolnoj obitelji). Stoga su na desnicu i neki dijelovi Katolike instrumentalizirali 'Sei come i dezinformacije kako bi spriječili je tih prava. Ali i na lijevicu postoje de spram surogatskog majčin- edica toga bila je da su roman no čitatelji i čitateljice (od kojih vrlo mladi i reagirali su na cen- le vlast nametnula zabranivši ana u školama i javnim knjiž- vatila sam da proza može biti političkog manifesta. A knjiga om' to je i potvrdila.

u se da je migracija jedna h tema kojima se bavite u

Naziv knjige:

Ja sam s tobom

Autor: Melania G. Mazzucco

Prevela: Ana Badurina

Nakladnik: OceanMore

svojim knjigama. Napisali ste i knjigu ('Limb') o vojnici u Afganistanu. Kako to da se bavite temama za koje je potrebno puno istraživačkog rada?

Pisanje knjige - bila ona izmišljena ili istinita priča - mora biti kognitivna pustolovina u prvom redu za mene, a onda i za čitatelje. Zato volim istraživati realnosti koje iziskuju susrete, putovanja, kopanje po arhivima ili istraživanja u drugim zemljama, učenje novih jezika... Uostalom, i od knjiga koje čitam tražim da mi otvaraju nove mentalne i fizičke vidike. Ako knjiga nije iskustvo, ne znači mi ništa.

Express: Jeste li još u kontaktu s Brigitte Zebe? 'Ja sam s tobom' u Italiji je objavljena 2016. godine, a od toga su protekle

već tri godine. Jesu li se Brigitte i njezinih četvero djece napokon snašli? Gdje se nalaze i kako žive?

Brigitte je danas dio mogega života, premda bih čitateljima romana 'Ja sam s tobom' rado ponudila utješniji kraj. Naime, njezina je bitka tek počela. Njezine kćeri, koje su sad već djevojke, i dalje su u Africi jer ona kao samohrana majka ne može uzdržavati četvero djece u Italiji. U Rim je pozvala svoju majku, maman Nzusi - priča o 80-godišnjoj Afrikanki koja prvi put putuje avionom i odjednom se zatekne u posve drugačijem svijetu te ponovno pronalazi svoju jedino preživjelo dijete također je iznimna priča. Momci se pak muče kako bi se uklopili - stariji je završio tečajeva stručnog osposobljavanja, ali i dalje traži posao, mladi je upravo završio osnovnu školu. Brigitte nalazi samo privremene poslove, a svaki put kad ostane bez posla, prijeti joj opasnost da sve izgubi. Hodaju po rubu i svaka sitnica može je natjerati da ponovno padne.

Express: Kapetanica broda i biologinja iz Bonna, Pia Klomp, suočena je s mogućih 20 godina zatvora zbog spašavanja 6000 migranata iz Mediterana. Klomp je optužila Italiju za kriminalizaciju solidarnosti. Koji je vaš stav o ovome? Je li trebala okrenuti glavu od utapajućih migranata?

Neke političke stranke iskorištavaju bauk migracije kako bi potpirivale strah javnoga mnijenja te na imigrante svalili krivnju za gospodarski, socijalni i moralni slom zemlje. No taj je slom stvaran jer socijalne razlike i bezakonje koji koče svaki razvoj nikad nisu bili tako rašireni. Morski i ljudski - zakon nalaze da treba spasiti svakoga tko je u nevolji. O tome nema rasprave. Ali isto je tako istina da su mi deseci migranata koji su u Italiji već tri ili četiri godine rekli da bi bilo bolje da smo ih ostavili da se utopu u Sredozemlju nego ih pustili da životare na margini i od crkavice, na što im se život često svode nakon što se iskrcaju. I sama mi Brigitte to često ponavlja. Dakle, ako nakon što ljude spasimo ne uspijemo organizirati učinkovit sustav prihvata i integracije, onda čak i humanosti i humanitarizmu prijati opasnost da ostanu samo lijepe i plemenite, ali prazne riječi.

Express: Talijanski predsjednik Sergio Mattarella potpisao je antimigrantsku povelju koja će naplaćivati 50 tisuća eura NGO spasilačkim brodovima koji budu dovozili migrante u Italiju. Kakav rasplet događaja predviđate? Hoće li migranti naprosto prestati dolaziti na talijansku granicu ako neće biti primljeni ili spašeni iz vode? Gdje vidite rješenje ovoga problema?

Ne usudujem se navesti rješenje jer je to epohalan fenomen i ne tiče se samo

Italije, nego cijeloga svijeta. I ovisi o gospodarstvu, globalizaciji, dezertifikaciji, građanskom ratu i islamskom terorizmu koji pustoši desetke zemalja u Africi i Aziji, propasti dekolonizacije, novoj kolonizaciji i tako dalje. Europa ne može ostaviti Italiju (kao ni Grčku) da se same suočavaju s tom situacijom, mora se pronaći zajedničko rješenje. Koje će biti privremeno i privremeno te će liječiti samo simptome, sve dok se ne uhvatimo u koštac s njezinim uzrocima.

Express: Jesu li migranti postali problem jedino Italije? Gdje leži odgovornost Europske unije u ovome?

Kako sam već rekla, migranti se uključuju u zemlju iscrpljenu desetljećima gospodarskom krizom i socijalnim razlikama. Ono što svi vide jest da te mlade bez doma i posla iskorištava robovlasnički sustav - molim vas, upotrijebimo tu riječ - koji mnogima odgovara i ne vrijeđa svima savjest, oni tako potpomažu sivu ekonomiju i služe kao radna snaga zločinačkim sustavima. No ne žele vidjeti ono što se već dogodilo. Integraciju milijuna novih građana (katkad i dalje bez prava) u zemlju koja je uvijek bila otvorena prema migracijama i promjenama - u oba smjera (prema van i prema unutra). Dovoljno je otići u bilo koju rimsku državnu školu koju pohađaju djeca i mladi iz 50 zemalja kako bi se shvatilo da se revolucija već dogodila. Italija je pogranična zemlja, ali - izuzev nekoliko sjevernih regija - nedovoljno razvijena i nema mnogo mogućnosti da osigura zaposlenje (delokalizacija je dramatično opustošila industriju).

Zato se u njoj zadržavaju samo migranti koji nisu toliko privlačni ostalim europskim zemljama (gomila odbačenih, slabo obrazovanih Afrikanaca, Pakistanaca i Bangladešanina bez ikakve struke). Bogatim europskim zemljama to odgovara. Sami Talijani sa srednjoškolskom ili fakultetskom diplomom tim se zemljama nude kao izobraženi mladi stručnjaci koji govore nekoliko jezika. Naivno je očekivati da je u interesu EU-a da to promijeni.

Express: Brigitte je oteta jedne noći

Grafit u Slavonskom Brodu te fotografija migranata, izbjeglica tijekom prosvjeda u gradu Caserta u Italiji

i odvedena u zabačeni zatvor, gdje je izgladnjivana, zlostavljana i silovana dva mjeseca. A sve se to dogodilo jer se nije pokorila zapovijedi da kao medicinska sestra sedmorici političkih oponentata ubrizga otrov u tijelo dok su ležali u njezinoj bolnici. Citat iz vaše knjige kaže: 'Tako nas odvođe, noću, samo nestanemo, još nas žive bace u rijeku, zatvorene u vreću. Rodbini ne ostave truplo koje bi pokopala, čak ni hrpicu kostiju. Naše je groblje muljevito dno rijeke Kongo...'. Odakle dolazi ovolika okrutnost? U Africi se smrt doima ubičajenom, događa se svakome, stalno. Ne dolazi kao iznimka. Snažno me potresao broj nestalih u Africi. U razdoblju južnoameričkih diktatura fenomen desparecidosa prenerazio je europsko javno mnijenje. I danas traju sudski postupci, i dalje se prosvjeduje. Ono što se događa u Africi, pak, nikoga ne zanima čak ni kad umire šest milijuna ljudi, kao u Kongu. Afrika vjerojatno u našem kolonijalističkom imaginariju, koji nikad nije do kraja iskorijenjen, ostaje zemlja divljaka, a strašno nasilje koje se ondje vrši nekako se smatra normalnim. No činjenica je da je na kontinentu nasilje rašireno. A Brigittin slučaj ni po čemu nije poseban. Devedeset posto tražiteljica azila koje dolaze iz Afrike pretrpjele su

Ono što svi vide jest da te mlade bez doma i posla iskorištava robovlasnički sustav koji mnogima odgovara i ne vrijeđa svima savjest

seksualno i fizičko nasilje.

Express: Jesu li Europljani, zbog ekonomije izloženosti tragedijama na televiziji, postali imuni na sudbine Afrikanaca i uopće migranata? Slušanje o tisućama i tisućama izbjeglica čini nas tupima te nas smrti drugih sve manje i manje uznemiruju. Kako dokinuti to stanje tuposti?

Za mene je jedina mogućnost - umjetnička, a ujedno i etička potreba - bila izuzeti sudbinu jednog pojedinca iz brojčane anonimnosti. Ispričati samo jednu priču, govoriti o samo jednoj osobi kako bih svakom pojedinom životu povratila vrijednost. 'Ja sam s tobom' ne želi biti samo emotivno iskustvo, to je gesta i akcija.

Express: Osvjegli ste nagradu Strega 2003. godine, a tek je 15 godina kasnije ista nagrada otišla jednoj spisateljici - Heleni Janeczek. Kako gledate na poziciju spisateljica u Italiji? Jesu li marginizirane?

Talijansko je društvo posljednjih godina vrlo napredovalo. Žene su zauzele istaknuta mjesta u sportu, novinarstvu poduzetništvu, čak i u vojsci. No književnost je zaostala. I dalje su prisutne predrasude gotovo iz 19. stoljeća koje nama - ženama rođenima u drugoj polovici 20. stoljeća ili čak u novom stoljeću smiješne. Ali zapravo su vrlo ozbiljne su ironično zrcalo seksističkog nasilje se obrušilo na Talijanke nakon emancipacije. Svaka od nas mora se uključiti u borbu kako bismo ih uklonile, činim otkako sam objavila prvi roman sam shvatila da me kao nekoga tko svojom glavom i tko je slobodan srčani 'ekscentričnom anomalijom'.

Express: Prošle su tri godine otkad išla vaša knjiga 'Ja sam s tobom'. Kako vam trenutačne književne preokupacije? Za nekoliko mjeseci izaći će mi roman 'Arhitektica'. To je priča o stvarnom prvom arhitektici u europskoj, a mi u svjetskoj povijesti, Rimljanki Placida Briccia iz 17. stoljeća. Rekonstruirajte njezin život i njezina djela. Na to radim već gotovo dvadeset godina

kolonijalističkom imaginariju, koji nije iskorijenjen, ostaje zemlja divljaka